

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА
СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

FINANCE, BANKING
AND INSURANCE

Воробець Василь. Фіскальна складова легалізації криптовалют в Україні. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 2. С. 54-65.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-2-6>

УДК 336.02

JEL Classification: G10; G18; E44

Воробець Василь

аспірант

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

E-mail: liderua4@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9160-9492

ФІСКАЛЬНА СКЛАДОВА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Цифровізація фінансової сфери обумовлює перехід на блокчейн-технології, що відкриває як додаткові можливості для розширення фінансової бази держави через фіскальні механізми, так і генерує додаткові ризики. А тому темою оподаткування цифрового сектора сьогодні переймаються як на урядовому рівні, так і ряд науковців та криптоентузіастів. Актуальність тематики поданої в статті визначається необхідністю визначення правового статусу та легалізації криптовалют в Україні в системі сучасних платіжних і обмінних операцій.

Методи. В процесі підготовки статті використовувались методи аналізу зарубіжної практики оподаткування та регулювання обігу криптовалют і визначення бази оподаткування, а також підходи до трактування криптовалюти з позицій товару, майна, цифрового фінансового активу, нематеріального активу.

Результати дослідження показали, що в Україні наявні підходи, які ґрунтуються як на вітчизняному законодавстві, а точніше його можливостях для розширення з метою концептуального прийняття криптовалюти галузі в діюче правове поле, так і на вивченні зарубіжного досвіду та практики провідних країн світу, які або вже оподатковують операції з криптоактивами на загальних засадах податкового законодавства, або створюють привілейовані умови у вигляді понижених ставок чи пільгового періоду оподаткування.

Перспективи. Складність вирішення питання полягає у необхідності знайти баланс інтересів між державою та користувачами криптовалют, а також принципове значення має визначення статусу для легалізації цифрових фінансових активів і цифрових валют для розвитку цифрової економіки, що призведе до розширення інфраструктури та формування еко-систем в рамках криптовалютних проектів. А наукові підходи дозволять інтегрувати їх в економічну систему країни.

Ключові слова: блокчейн, криптовалюта, криптоактив, цифровий товар, оподаткування, правовий статус, податкові норми

Вступ.

З позицій правового регулювання можливості реалізації технології блокчейн та віртуальних валют, які розвиваються на даній технології, багато в чому визначатимуться правовими підходами до їх подальшого функціонування. На рівні України та інших світових економік у відношенні до

криптовалют поки зберігається дисбаланс між економічними реаліями ринку та розвитком законодавства, що ускладнює створення формально-інституціональних норм регламентації процедури емісії та обігу криптовалют і посилює можливі ризики на макро- і мікрорівнях.

Незважаючи на інституціональну невизначеність, у 2017 р. Україна впевнено увійшла до числа країн-лідерів із використання криптовалют. І хоча регулювання криптовалют справа достатньо важка, оскільки активи, що використовують технологію блокчейн, з самого початку створювалися як засіб, що забезпечує незалежність людини від держави і традиційних банків, бажання регулювати дану галузь все ж переважає на державному рівні, оскільки містить значний потенціал нарощення фінансової бази бюджетних фондів [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що сфера криптографії сьогодні набуває все більшої популярності, а тому наукові дослідження стосуються особливостей використання технології блокчейн, що відображається у працях таких вітчизняних та іноземних науковців, як: Д. Аппелбаум, Л.А. Ватсон, Р. Ваттенгофер, Р.О. Гартінгер, А. Реун [2], А. Ерландер [3], М. Іансіті, Дж.Г. Койн, К. Лакані, Р.А. Немер, О.В. Бречко [4], В.С. Олійник, К.І. Редченко, Н. Рюкесгойзер, М. Сван, Д. Тапкотт, Н.Л. Шишкова та ін.

Проте варто наголосити, що дослідження в царині податкових новацій в частині регулювання зазначеної проблематики стикаються із труднощами правового характеру та специфікою підходів до визначення правового статусу технології блокчейн і її похідних криптовалют, що потребують на сучасному етапі розвитку легалізації, в тому числі через фіскальні механізми. Одна з причин вказаного явища – обмеженість наукових розробок методологічного характеру, присвячених можливостям, перевагам і недолікам, перспективам впровадження криптовалют як легального засобу платежу.

Мета.

Метою даної наукової статті є визначення сучасних особливостей функціонування криптовалют у світі та оцінка специфіки їх легалізації через правові механізми оподаткування.

Методологія дослідження.

Методологія дослідження базується на положеннях сучасної діалектики як загальнонаукового методу пізнання явищ об'єктивної дійсності, а також на використанні інших загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: формально-логічного, правового, системного аналізу, порівняльного, еволюційного.

Результати.

Операції, які ґрунтуються на блокчейн-технології, та продукти її виробництва – криптовалюти сьогодні в Україні жодним чином не регламентуються. Закон України «Про обіг криптовалюти в Україні» знаходиться на стадії проекту, а Національний банк України у своєму роз'ясненні розглядає біткоїн як грошовий сурогат, заборонений до використання на території України [1].

Серед науковців тривають дискусії про те, чи потрібно законодавчо регулювати цю сферу діяльності, адже державне втручання не гарантує спрощення її механізму, а навпаки – може спричинити виникнення додаткових зобов'язань, які згодом для держави стануть надто обтяжливими. Через невизначеність в ключових питаннях регулювання виникає ряд додаткових проблем у правозастосуванні. Іншими словами, поки у цифрових грошей немає правового статусу, складно впровадити оподаткування доходів у вигляді цифрової валюти, а тому можна вважати, що криптовалюта зараз знаходиться в правовому вакуумі. І для більш повного розуміння підходів щодо її оподаткування, важливо на правовому рівні затвердити статус криптовалюти, а тоді шукати оптимальні режими оподаткування.

Оподаткування є головним елементом регулювання, тому підходи до оподаткування криптовалюти мають бути виважені і збалансовані між усіма учасниками криптоіндустрії та відповідати перш за все їх інтересам, а вже в другу чергу – інтересам держави. Така категоричність у підході до оподаткування, перш за все, пов'язана з тим, що як тільки будь-яка країна починає посилювати заходи податкового регулювання щодо криптовалют, суб'єкти криптовідносин та капітал, який обертається в даній сфері, починає шукати собі інші юрисдикції. При цьому втрати держави можуть бути набагато більші, чим в умовах відсутності фіскальних заходів. А тому, чіткість і зрозумілість правових позицій щодо податкових норм у сфері регулювання даної сфери повинні визначатися критеріями оцінки поняття криптовалюти та підходами до здійснення операцій з нею.

В 2019 р. в парламенті зареєстрований проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами», метою прийняття якого стало виведення з тіньового ринку великого обсягу операцій; поповнення бюджету за рахунок залучення до оподаткування кардинально нового виду доходів фізичних і юридичних осіб – доходів від операцій з віртуальними активами; стимулювання розвитку ринку віртуальних активів в Україні [1].

Цим документом визначені особливості оподаткування криптовалют в Україні, зокрема пропонуються наступні податкові параметри [1]:

- 5 відсотків – ставка податку на прибуток або на доходи фізичних осіб від інвестиційного прибутку з продажу криптоактивів, встановлюється на перехідний період строком на 5 років (до 2025 р.);

- інвестиційний прибуток від операцій з криптоактивами розраховується як позитивна різниця між доходом, отриманим платником податку від продажу криптоактиву, та його вартістю, що визначається із суми документально підтверджених витрат на придбання такого криптоактиву або на створення такого криптоактиву;

- операції з продажу криптоактивів не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість (за окремими виключеннями), в тому числі, звільнення від імпортного ПДВ операцій з ввезення обладнання для майнінгу на митну територію України;

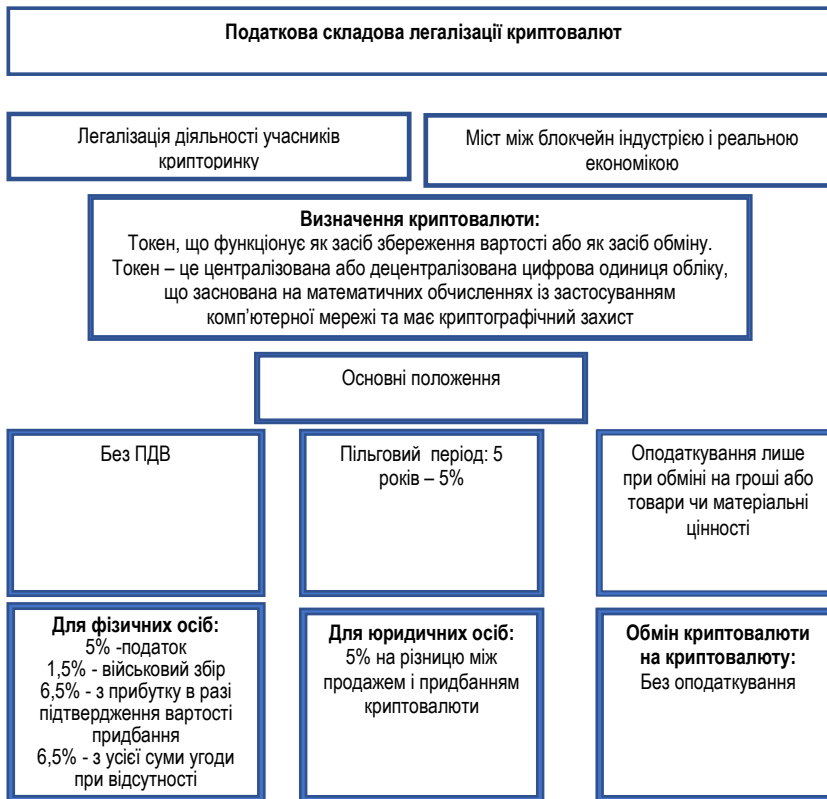
- прибуток підприємств від операцій з віртуальними активами з 1 січня 2024 року буде обкладатися податком за базовою ставкою 18%;

- податок планується стягувати тільки в разі виведення коштів в фіатні гроші або при купівлі товарів і послуг. Він становитиме 5% від різниці між ціною продажу токена і задокументованою ціною його купівлі (або вартістю майнінга). Фізичні особи будуть платити ще й військовий збір в розмірі 1,5%.

Ухвалення зазначених змін до Податкового кодексу створить умови для початку функціонування ринку віртуальних активів відповідно до законодавства України з врахуванням балансу інтересів суб'єктів, що здійснюють операції з віртуальними активами, та держави, яка отримує додаткові надходження податків від операцій з віртуальними активами. На даний момент у Верховній Раді на розгляді перебуває два законопроекти про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні: №9083 і №9083-1 (альтернативний) [2; 5; 6].

Податкова складова легалізації криптовалют представлена на рис. 1.

Окрім того, український законодавець в процесі висунення різного роду ініціатив орієнтується на зарубіжний досвід, а тому для вироблення зваженої податкової політики та забезпечення ефективності її впровадження в процесі інтеграції криптовалют в реальний сектор економіки, варто зважати на ті моделі, які відпрацьовуються у різних країнах, в тому числі на різних континентальних просторах. Якщо розглядати практику прийняття криптовалют у провідних світових державах, у яких цифрові гроші і сфера їх застосування набула значного поширення, то варто відмітити наступні підходи.

Рис. 1. Складові легалізації криптовалют відповідно до пропозицій щодо змін в Податковому кодексі України*

*Джерело: складено на основі [1].

Наприклад, у Китаї введені жорсткі обмеження щодо спекуляції криптовалютами і держава визнала загрозу діяльності криптобірж на її території реальному фінансовому сектору, а тому крипто валюту, яка отримана в результаті майнінгу, прирівняли до випуску товару, відповідно вона підпадає під оподаткування ПДВ.

США активно впроваджують регулювання криптовалют через практику оподаткування. Управління податками здійснюється через Службу внутрішніх доходів (IRS), яка визначає криптовалюту як майно, а не як валюту, і застосовує до операцій з нею відповідне оподаткування. Трейдери та інвестори звітують по більшості угод з криптовалютами незалежно від того, чи були вони прибуткові чи збиткові. Відповідні біржові платформи співпрацюють з фіскальним органом США і передають йому інформацію про своїх клієнтів.

Якщо американський крипто-інвестор не буде декларувати будь-які операції, є ймовірність, що податкова служба країни (IRS) це виявить і застосує до нього санкції, оскільки має широку базу по оподатковуваних діях громадян США. Спеціальна система відслідковування IRS працює за таким принципом: регульовані криптобіржі США (Coinbase, Kraken) зобов'язані відправляти до фіскальних органів форми податкової декларації осіб, які мають більше 200 транзакцій і 20 тис. дол. США обороту за рік. Копії цих же декларацій направляються до IRS. Якщо громадянин не надає заповнену декларацію, тоді програма його відзначає, і користувачеві починають приходити повідомлення. Крім того, податковий орган може дати запит до біржі стосовно інвесторів, що її

цікавить. Так, влітку 2019 року IRS за результатами спеціального розслідування відправила попередження про необхідність декларування операцій 10 000 крипто торговців [3].

Організації, так само як і фізособи, платять прибутковий податок і податок на приріст капіталу, причому, частка відрахувань у середньому наближається до 50% від загального доходу. Додатково до цього, в деяких штатах компанії з криптовалюти профілем повинні отримувати від місцевої влади ліцензію на діяльність, що видається за умови дотримання компаніями відповідного широкого набору вимог. За ліцензію утримуються достатньо високі платежі, наприклад, BitLicense в штаті Нью-Йорк встановила високі критерії і вартість отримання ліцензії (від 50 тис. до 100 тис. дол. США). В результаті, деякі крипто підприємці навіть намагаються скасувати ліцензію через суд [7].

Якщо проаналізувати досвід податкового регулювання в країнах Європейський Союзу, то на сьогоднішній день в ЄС немає спеціальних правил регулювання діяльності, пов'язаної з криптовалютами. Проте ще в 2016 році від Європейської комісії надійшла пропозиція ввести обов'язкову реєстрацію або ліцензування крипто валютних бірж, які надають послуги обміну криптовалюти на фіатні гроші, а також компаній, які надають користувачам криптовалюти гаманці. До амбіціозного плану ЄС відноситься бажання зібрати інформацію про користувачів криптовалют в центральній базі даних.

Оподаткування криптовалют в ЄС, за винятком закону на додану вартість, регулюється законодавством країн-членів ЄС. Що стосується законів пов'язаних з оподаткуванням ПДВ, то в листопаді 2015 року Європейський суд ухвалив, що купівля-продаж біткоіна за фіатні гроші цим податком не обкладається. Важливо відміти, що у двох провідних країнах Євросоюзу – Франції та Німеччині цифрові валюти оподатковуються двома платежами – на приріст капіталу і на дохід «багатство». Великобританія, хоча і вийшла з ЄС, вважається однією з найбільш комфортних юрисдикцій для криптобізнесу. Проте уряд Великобританії все ще не виразив свою кінцеву позицію стосовно правового регулювання цифрових валют і операцій з ними. Тут криптовалюта все ще знаходиться в правовому вакуумі, проте, щоб запобігти її нелегальному використанню для відмивання доходів, фінансування тероризму та іншої неправомірної діяльності, регулятори Великобританії планують впорядкувати ці відносини, що сприятиме підтримці інновацій в цій сфері.

Податкові функції в Сполученому Королівстві виконує Управління по податках і митних зборах (HMRC). Британські чиновники визнають криптовалюту як цінний актив, тому операції з нею підпадають під дію податку на приріст капіталу, в деяких випадках – податку на дохід. Фізичним особам необхідно платити податки з операцій з криптоактивами за схемою, аналогічною з США (заробіток в криптовалюті і майнінг – податок на дохід, інші види операцій – податок на приріст капіталу).

Ставки податків теж залежать від розміру доходу, але в той же час трохи відрізняються в залежності від регіону (наприклад, в Англії і Шотландії). Річний дохід нижче £12 500 прибутковим податком не обкладається, а для великих доходів діє плаваюча ставка від 20% до 45%. Що стосується податку на приріст капіталу, то він становить 10% при загальному доході від інвестицій менше £ 50 000 за рік і 20%, якщо цей показник вище. HMRC Великобританії діє в унісон з американською IRS. Так, влітку минулого року британська податкова проводила аналогічне IRS розслідування доходів своїх громадян, які торгують на біржах. Це стало відомо після того, як найбільші біржі, наприклад, Coinbase, отримали від HMRC запити про надання фінансової інформації про британських користувачів [3].

Крім того, HMRC виділила кошти на створення програмного забезпечення для моніторингу блокчейнів провідних криптовалют. Це рішення повинно встановлювати особу користувача за тою чи іншою адресою в блокчейні, обчислювати, на що користувач витрачає монети, перевіряти зв'язок з даркнет-платформами і незаконними сервісами, а в перспективі – вміти аналізувати приватні криптовалюти.

Порівняльні характеристик сфери обігу криптовалют і операцій з ними в різних країнах світу представлені в табл.1.

Таблиця 1. Порівняльні характеристики оподаткування сфери обігу криптовалют між країнами світу*

	Країна	Трагування криптовалюти	Види оподаткування	Відсоткові ставки
1.	Великобританія	Не визначений статус. Актив або гроші в залежності від рішення судів	Податок на приріст капіталу Корпоративний і прибутковий податок ПДВ	Стандартні
2.	США	3 вектори: - як гроші - як майно (власність) - як біржовий товар	Податок на прибуток Прибутковий податок Податок на дохід від капіталу Податок з продажів	Стандартні: 15-35% - прибуток 10-37% - прибутковий 0-8% - податок з продаж до 20% - дохід від капіталу
3.	Китай	Товар	Податок на прибуток Прибутковий податок Податок на приріст капіталу ПДВ	Стандартні
4.	Канада	Операції з криптовалютами прирівнюються до бартерних	Податок на прибуток Прибутковий податок Податок на приріст капіталу	Стандартні
5.	Австралія	Не відноситься до фінансових продуктів Визнається як майнова власність	Прибутковий податок Податок на прибуток Присутнє подвійне оподаткування для операцій в криптовалюті	Стандартні Подвійне – як при обміні, так і при оплаті
6.	Японія	Цифрова валюта, як засіб платежу (легальний платіжний засіб)	Відмінені податки з 2017р.	До 2017 р. – 8% споживчий податок
7.	Сінгапур	Послуга	Податок на товари і послуги (аналог ПДВ)	Стандартні Інвестиційний портфель – без оподаткування
8.	Німеччина	Гроші (privat money)	Податок на приріст капіталу Податок на «багатство»	Стандартні
9.	Франція		Податок на приріст капіталу Податок на доходи («багатство»)	30% (стандартна 36,2%) від 14% до 45% для ф.о. 31%-33% - для ю.о (25% - з 2022р.)
10.	Аргентина	Прирівнюється до грошей, або до товарів (за громадянським кодексом)		

*Джерело: складено автором на основі аналізу джерел [3; 4; 7; 8].

Як бачимо з табл. 1., сьогодні у всіх розвинених країнах, незалежно від того, яким видом активу вважається криптовалюта, приходять до рішення виключити її з оподаткування ПДВ (VAT) і податком з продажів. При цьому залишаються податки наступних видів: податок на приріст капіталу (capital gains), корпоративний податок (corporate tax), прибутковий податок (personal income tax). В одних країнах вони справляються за повноцінними ставками загального порядку оподаткування, в інших – застосовують понижені ставки або часткове оподаткування, також встановлюють спеціальні умови оподаткування.

Якщо розглядати систему податкового регулювання ICO/IEO, то в основному тут схиляються до системи оподаткування за принципом «цінних паперів», що вимагає серйозної

підготовки у компаній, які проводять процедуру випуску цифрових токенів. Як відомо, через зазначену специфіку проект TON, на базі якого розроблялась криптовалюта для месенджера Телеграм, що зібрав 1,7 млрд дол. США, спочатку призупинив процедуру випуску монет, щоб не отримати проблем із законом в США, а пізніше взагалі відмовився від його реалізації.

Основною ціллю оподаткування ринку, який виник на базі цифрових новацій, залишається боротьба з нелегальним оборотом коштів, а також наповнення державної казни. Зокрема, Мінфін України наводить показники, за якими при вдалих підходах оподаткування даної сфери, приріст ВВП може скласти 3,5% в рік [8]. Проте введення оподаткування натикається на правову інтерпритацію поняття криптовалюти, що тягне за собою відповідні підходи до оподаткування – в межах яких платежів та за якими ставками, так щоб досягнути бажаного ефекту та зберегти гравців на ринку в межах правового поля. На сьогодні в Україні найбільш характерні дискусії розглядають криптовалюту на межі «віртуального активу» та «цифрового активу», проте такий підхід більш характерний для тлумачення учасниками ринку.

Якщо розглядати підходи державних органів, то їх позиції більш схиляються до визнання криптовалюти товаром чи послугою, оскільки положення чинного Податкового кодексу України прив'язують дану сферу до оподаткування товарів або послуг. В державних урядовців на сьогодні є розуміння, що криптовалюту та операції з нею не слід оподатковувати ПДВ, оскільки буде складно реєструвати податкові накладні, ставити ПДВ з операцій з криптовалютами на бюджетне відшкодування.

Більш зрозумілою є класифікація криптовалюти як нематеріального активу, оскільки, у разі здійснення операцій з майнінгу та купівлі-продажу криптовалют, що не забороняється чинним податковим законодавством – це розширює можливості діяльності для підприємців, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, оскільки відповідно до Податкового кодексу, не можуть бути платниками єдиного податку I-III груп суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у сфері фінансового посередництва.

Наразі експерти рекомендують класифікувати діяльність з «майнінгу» та реалізації криптовалют у позиції 64.19 «Інші види грошового посередництва», торгівлі (обміну) криптовалютами – у позиції 66.19 «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, окрім страхування та пенсійного забезпечення». Даний КВЕД є найбільш підходящим, що найкраще відображає суть операцій з криптовалютами. Аналогічну позицію висловлює Державний комітет статистики, який в своєму листі від 05.10.2018 р. №14.4-09/435-18 зазначає: «Питання щодо класифікації діяльності із «майнінгу» криптовалют відповідно до NACE неодноразово порушувалося і було предметом обговорення експертів Робочої групи статистичної організації Європейської Комісії (Євростат) з питань класифікацій [9].

За таких обставин операції фізичних осіб з купівлі-продажу криптовалюти слід оподатковувати за ставкою 18% – податок на доходи з фізичних осіб (ПДФО) та 1,5% – військовий збір (ВЗ). Проте дана сфера досить чуттєва до систем загального оподаткування і, як показує міжнародна практика, відсутність специфічних (пільгових) умов оподаткування, як правило, є причиною того, що майнери криптовалют, які на сьогодні реєструються як фізичні особи-підприємці та сплачують 5% єдиного податку, вибирають собі інші «тихі гавані» (юрисдикції без оподаткування чи зі спеціальними умовами оподаткування), або взагалі відходять у «в тінь», оскільки здійснення «Іншого грошового посередництва» на єдиному податку заборонено чинним Податковим кодексом.

На нашу думку, в таких умовах було б доцільніше прийняти кілька законів, наприклад, «Про цифрові активи» або «Про віртуальні активи», які б надали визначення поняттю «криптовалюта» та одразу встановили пільгову ставку податку для таких операцій, наприклад, 0-5% (принаймі на перехідний період в межах 5-10 років). В цих умовах майнери криптовалют будуть зацікавлені у легалізації своєї діяльності, що підтверджується грузинським досвідом (в м. Кутаїсі створена вільна економічна зона, де пільгові умови оподаткування приваблюють до розширення діяльності майнінгових ферм). З часом, коли дана сфера буде достатньо регульована, можна буде

повернутися до стандартних умов оподаткування, але для цього ринок криптовалют має досягнути достатньо впливових гравців, які в умовах конкурентного середовища самі будуть вимагати зрозумілих правил гри.

Враховуючи вищезазначені фактори, нами розроблено інтуїтивно-правову модель щодо визначення підходів до оподаткування криптовалют у відповідності до зазначених меж оподаткування поданих в табл. 2.

Таблиця 2. Інтуїтивно-правова модель оподаткування криптовалютного ринку на основі експертних заключень щодо фактор-ризикових чинників*

№ п/п	Пропонується	Межі оподаткування	Фактор ризик
1.	Визначення об'єкту та бази оподаткування	В залежності від правового статусу (майно, товар, актив, платіжний засіб)	Не прийняття
2.	Операції, що підлягають оподаткуванню: 1) операції купівлі криптовалют 2) обмінні операції 3) операції продажу криптовалют 4) спадщина та дарування	1. Податок на приріст капіталу 2. Комісійний податок 3. Фіксована ставка – в межах 5% 4. 0% ставка на адаптаційний період	У разі відсутності зваженої бази оподаткування - відхід в тінь
3.	Оподаткування майнінгу	0% на імпортне обладнання	Перенесення діяльності в іншу юрисдикцію
4.	Встановлення лімітів оподаткування	Сума без оподаткування	Легалізація дрібних операцій
5.	Крипострахування (страхування гаманців, доступу до них, крадіжки криптовалют та операції з ними)	1% на операції страхування	Підвищення довіри та легалізація криптоіндустрії

*Джерело: складено автором на основі експертних досліджень.

Грунтовний системний аналіз цивільного законодавства показує, що для цілей оподаткування криптовалюта фактично є товаром у вигляді нематеріального активу. Відповідно, аналіз податкових наслідків операцій з криптовалютами доцільно здійснювати, виходячи з такої їх кваліфікації. Також варто зазначити, що здійснення операції з криптовалютами за відсутності попередньо отриманої індивідуальної податкової консультації може призвести до податкових донарахувань та застосування штрафних санкцій. Податкове законодавство України не містить прямої відповіді на питання оподаткування в результаті придбання та майнінгу криптовалют фізичними особами, які не зареєстровані як підприємці, а тому податкові наслідки у них не повинні виникати.

Для підприємців, які здійснюють операції з криптовалютами, податкові наслідки будуть подібними до наслідків для юридичних осіб-резидентів України. Так, майнінг криптовалют юридичними особами можна прирівняти до самостійного створення нематеріальних активів, балансова вартість яких дорівнюватиме документально підтвердженим витратам на майнінг. Якщо юридичні особи придбають криптовалюту у фізичних осіб, не зареєстрованих як ФОП, по законодавству, такі юридичні особи-покупці повинні виконувати функції податкових агентів, утримувати 18% ПДФО та 1,5% ВЗ із суми придбання. У разі придбання криптовалюти в юридичних осіб-резидентів України, юридичні особи-покупці не повинні сплачувати податки у зв'язку з таким придбанням. Інша справа, що знайти юридичну особу-резидента України, яка має на балансі криптовалюту, зовсім непросто.

Водночас, у разі придбання криптовалюти в юридичних осіб-нерезидентів, не зайвим буде наперед отримати від продавця довідку, яка підтверджує, що він є резидентом держави, з якою Україна має чинну Конвенцію про уникнення подвійного оподаткування. В іншому випадку потрібно буде прийняти ризик того, що податківці можуть зайняти позицію, що криптовалюта не є товаром, що тягне за собою обов'язок покупця утримати 15% податку з доходів нерезидентів із суми

придбання такої криптовалюти.

У разі продажу криптовалюти фізичними особами, які не зареєстровані як підприємці, операція з її продажу повинна оподатковуватись за стандартними ставками. При цьому фізичні особи, які не є ФОП на загальній системі оподаткування, не можуть врахувати витрати, понесені на придбання криптовалюти, яку вони реалізують. Відповідно аналогічна позиція щодо врахування ФОПами на загальній системі витрат на майнінг та придбання крипто активів, які неможливо обліковувати в рамках визначення чистого доходу до оподаткування через відсутність зрозумілих податкових норм.

Іншим проблемним питанням, яке необхідно вноормувати в межах податкового законодавства, є визначення відповідальної особи за сплату цих податків в операціях купівлі продажу криптовалюти, і дана позиція в більшій мірі залежатиме від покупця криптовалюти (а точніше статусу покупця). Хоча зобов'язання завжди покладаються на продавця, а тому, у разі продажу криптовалюти іншій фізичній особі або нерезиденту – обов'язок щодо сплати податкових платежів виконує продавець, шляхом декларування отриманих доходів та сплати податків за результатами податкового року, в якому були отримані доходи від продажу крипто активів.

Якщо криптовалюту продає підприємець на загальній системі оподаткування, теоретично, він матиме право на врахування документально підтверджених витрат, понесених на придбання проданої ним криптовалюти. У такому випадку податки сплачуватимуться з прибутку, отриманого таким ФОП за результатами відповідного податкового кварталу (року). Що стосується оподаткування операцій з продажу криптовалюти юридичними особами, то доходи від її продажу включатимуться до оподатковуваного доходу для цілей оподаткування з податку на прибуток підприємств. Водночас юридичні особи мають право врахувати документально підтвержені витрати на придбання (майнінг) проданої криптовалюти при розрахунку об'єкту оподаткування.

Питання щодо оподаткування операцій з продажу криптовалют податком на додану вартість є неоднозначним. Наявна судово практика, в якій суд, посилаючись на рішення Європейського суду справедливості, дійшов висновку щодо відсутності підстав для оподаткування операцій з продажу криптовалют податком на додану вартість. Однак вірогідність, що така судово практика стане сталою, є невисокою. У питанні ПДВ важливо визначитися з місцем постачання криптовалюти. Якщо кваліфікувати криптовалюту як товар у вигляді нематеріального активу, місцем її постачання буде місце, в якому знаходиться криптовалюта на момент постачання. Довести те, що місце знаходиться поза межами України буде досить нескладно будь-якому платнику податків, зважаючи на децентралізований характер блокчейну, що матиме безпосередній вплив на визначення відсутності підстав для ПДВ-операції

Також важливим питанням щодо оподаткування є обмінні операції, які можна розглядати як продаж однієї криптовалюти та придбання іншої або обмін на фіатні гроші. За відсутності прямого законодавчого врегулювання, вірогідність того, що податківці наполягатимуть на необхідності оподаткування операцій з обміну однієї криптовалюти на іншу, є високою. Цей ризик значно підвищується у разі обміну криптовалюти меншої вартості на криптовалюту більшої вартості, відповідно, по якій вартісній величині розраховуватиметься база оподаткування залишається відкритим питанням. Найпростішим рішенням щодо нього може бути відміна оподаткування обмінних операцій, або встановлення маловідсоткової пропорції оподаткування, яка прирівнюватиметься до комісії за транзакцію при такому обміні. Також якщо обмін відбувається на криптовалюту, вартість якої зростає в ціні, то податкові наслідки не можуть виникати до моменту продажу такої криптовалюти. Оскільки саме продаж є точкою фіксації прибуткової складової, що підпадає під оподаткування.

Цікавим варіантом податкового планування є внесення криптовалюти, оціненої за ринковою вартістю, до статутного капіталу української компанії з подальшим продажем корпоративних прав. Однак в такому випадку, варто звернути увагу на те, що при оподаткуванні операцій з інвестиційними активами врахуванню підлягають лише документально підтвержені витрати. А

тому, якщо криптовалюту «намайними» або придбали «з рук», то витрати на придбання інвестиційного активу важко буде врахувати в системі обліку.

Таким чином, у разі продажу корпоративних прав фізичною особою-засновником, оподаткуванню може підлягати позитивна різниця між отриманою сумою продажу та витратами на придбання криптовалюти. Водночас, якщо новостворена юридична особа ще раз внесе криптоактив до статутного капіталу своєї дочірньої компанії за ціною її отримання та продасть корпоративні права своєї «дочки» за їх номінальною вартістю, в такому випадку материнська компанія може отримати грошові кошти, які не підлягатимуть оподаткуванню. Проте такі операції можуть розглядатися як очевидне зловживання та структурування операцій з метою отримання податкової вигоди, а тому такі операційні дії, що забезпечують внесення фізичними особами-резидентами криптовалют до статутного капіталу юридичних осіб, можуть визнаватися незаконними або підпадати під фінансові санкції [2].

Отже, об'єкт та база оподаткування криптовалюти вступає в пряму залежність від затвердження її правового статусу і від підходу, який визначатиме операції з нею, як майнові, товарні, чи суто транзакційні. Відповідно до цього може формуватися підхід до оподаткування, який концептуально має бути з дотриманням принципів справедливості та цілісності оподаткування. Зокрема, якщо це майно – то в даному випадку доцільно дотримуватися принципу одноразового платежу. Якщо товар, то податки на товари і послуги – повинні встановлюватись при наданні послуг за криптовалюту, відповідно в таких операціях виникає питання оподаткування ПДВ. Якщо ми вводимо оподаткування в межі ПДФО, то в даному випадку має бути призначення такого платежу і чітка правова база, яка формується в разі отримання винагороди у вигляді доходу чи курсової різниці в процесі обмінних операцій з криптовалютою.

В даному випадку, доцільно все ж таки повернутись до питання впровадження податку на приріст капіталу – який найкраще прив'язати до вартості криптовалюти (в момент фіксації курсової різниці купівлі/продажу чи по факту завершення оподаткування), або збільшення вартості капіталу від росту ціни. Проте така схема оподаткування завжди буде пов'язана з проблематикою ведення податкової звітності з метою відслідковування таких операцій.

Лімітні операції – також підхід, який встановлюватиме «межу без оподаткування» на чітко визначену суму (скажімо 10 тис. дол. США). При даному підході, якщо відбувається перевищення ліміту, то сума таких операцій підпадає під декларування.

Висновки і перспективи.

Отже, як показує міжнародна практика процес легалізації криптовалют матиме важливе значення для використання цифрових активів в реальних обмінних і купівельних операціях та забезпечення користувачів і власників криптовалют від шахрайських дій. Також причиною встановлення правового статусу криптовалют є легалізація майнінгу, захисту інтересів користувачів чи споживачів продуктів на платформах блокчейн, що використовується для фінансових операцій, а зі сторони держави – збільшення надходжень до державного бюджету шляхом додаткових надходжень від оподаткування. Затвердження правових процедур дасть змогу наблизити законодавство України до законодавства ЄС та США у сфері віртуальних валют, на які орієнтуються світові ринки.

Законодавче поле України хоча і стає більш гнучким до новацій в економічних секторах, з метою недопущення тіншових операцій, проте ринок криптовалют фактично є конкурентом для національної валюти – гривні, а тому Національний банк також зацікавлений у прозорих процедурах розповсюдження і використання криптоактивів у торгових та інвестиційних програмах. Тому система ліберального оподаткування зі збалансованими інтересами всіх учасників цифрового ринку має стояти в пріоритеті фіскальних заходів та норм.

Дослідження проблематики податкового регулювання криптогалузі вкрай важливий напрямок в контексті загального регулювання даної сфери, оскільки прозорі і зрозумілі правила

оподаткування закладатимуть не лише основу для легалізації криптовалют та розширення можливостей щодо їх застосування, а й кардинально змінять підходи щодо їх практичного використання в операціях, пов'язаних з купівлею/продажем товарів і послуг, транзакційними платежами, розширенням мережі мерчантів, що послуговуватимуться цифровими ресурсами, та створення цифрової інфраструктури. Сфера податкового регулювання матиме ключове значення для встановлення довіри державних органів до децентралізованих систем, які стрімко розвиваються поза межами впливу державного апарату, а тому податкова система для цифрових новацій має набути ознак справедливості і консенсусу між всіма учасниками зазначеного процесу.

Список використаних джерел

1. Проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами» від 15.11.2019 р. №2461 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI00814A.html. (режим доступу: 28.03.2020).
2. Реун Андрій Оподаткування операцій з криптовалютами: питання-відповіді. Юридична газета онлайн. Випуск №33-34 (687-688). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/podatkova-praktika/opodatkovannya-operacij-z-kriptovalyutami-pitannya-vidpovidi.html>. (режим доступу: 28.03.2020).
3. Ерландер А. Где хранить криптовалюту: налогообложение криптовалют в разных странах. URL: <https://habr.com/ru/post/484076/> (режим доступу: 28.03.2020).
4. Бречко О.В. Криптовалюта як феномен нової фінансової інфраструктури: проблеми теоретичного осмислення та практичного використання. *Економічний аналіз*. 2017. Т.27 (3). С.144-150
5. Про обіг криптовалют в Україні: Проект Закону України від 06.10.2017 №7183
6. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проект Закону України від 10.10.2017 № 7183-1
7. Налогообложение криптовалют в мире: где и главное сколько. URL: <https://cryptocurrency.tech/nalogooblozhenie-kriptovalyut-v-mire-gde-kak-i-glavnoe-skolko/> (режим доступу: 28.03.2020).
8. Жидовська Н.М. Передумови запровадження оподаткування операцій із криптовалютами в Україні. *Вісник ОНУ Мечникова*. 2019. Т. 24. Вип. 2 (75). С. 108-112.
9. Щодо кодування діяльності з «майнінгу» криптовалют відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД-2010). Лист Держстату від 05.10.2018 р. №14.4-09/435-18.

Статтю отримано: 02.04.2020 / Рецензування 15.05.2020 / Прийнято до друку: 20.06.2020

Vasil Vorobets

Postgraduate Student

Ternopil National Economic University

Ternopil, Ukraine

E-mail: liderua4@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9160-9492

FISCAL COMPONENT OF CRYPTOCURRENCY LEGALIZATION IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The digitalization of the financial sector leads to the transition to blockchain technology, which opens up additional opportunities for expanding the financial base of the state through fiscal mechanisms, and generates additional risks. That is why the topic of taxation of the digital sector is now being addressed both at the governmental level and by a number of scientists and crypto enthusiasts. The relevance of the topic presented in the article is determined by the need to determine the legal status and legalization of cryptocurrencies in Ukraine in the system of modern payment and exchange transactions.

Methods. Methods of analysis of foreign taxation practice and regulation of cryptocurrency circulation and determination of tax base are used in the process of preparing the article, as well as approaches to interpretation of cryptocurrency from the positions of goods, property, digital financial asset, intangible asset.

Results. The results of the study showed that Ukraine has approaches that are based on domestic legislation, or rather its opportunities for expansion in order to conceptually adopt the cryptocurrency industry in the current legal field, and to study foreign experience and practice of leading countries that are already taxing transactions with cryptocurrencies on the general principles of tax legislation, or create privileged conditions in the form of reduced rates or a preferential tax period.

Discussion. The difficulty is to find a balance of interests between the state and the user of cryptocurrencies, and it is essential to determine the status of legalization of digital financial assets and digital currencies for the digital economy, which will expand infrastructure and ecosystems in cryptocurrency projects. And scientific approaches will allow to integrate them into the economic system of the country.

Keywords: blockchain, cryptocurrency, digital goods, taxation, legal status, tax norms

References

1. Proekt zakonu «Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo opodatkovannya operatsiy z kryptoaktyvamy» vid 15.11.2019 r. №2461. *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI00814A.html.
2. Reun, Andriy Opodatkovannya operatsiy z kryptovalyutamy: pytannya-vidpovidi. Yurydychna hazeta onlayn, 33-34 (687-688). *yur-gazeta.com*. Retrieved from <https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatkovapraktika/opodatkovannya-operatsiy-z-kryptovalyutami-pitannya-vidpovidi.html>
3. Erlander, A. Hde khranit kryptovalyutu: nalohooblozhenye kryptovalyut v raznykh stranakh. *habr.com*. Retrieved from <https://habr.com/ru/post/484076/>
4. Brechko, O.V. (2017). Kryptovalyuta yak fenomen novoi finansovoi infrastruktury: problemy teoretychnoho osmyslennya ta praktychnoho vykorystannya [Cryptocurrency as a phenomenon of new financial infrastructure: problems of theoretical comprehension and practical use]. *Ekonomichnyy analiz* [Economic analysis], 27 (3), 144-150.
5. Proekt Zakonu Ukrayiny Pro obih kryptovalyuty v Ukrayini: №7183. (2017, October 10).
6. Proekt Zakonu Ukrayiny Pro stymulyuvannya rynku kryptovalyut ta yikh pokhidnykh v Ukrayini: №7183-1. (2017, October 10).
7. Nalohooblozhenie kryptovalyut v mire: hde y glavnoe skolko. *cryptocurrency.tech*. Retrieved from <https://cryptocurrency.tech/nalogooblozhenie-kryptovalyut-v-mire-gde-kak-i-glavnoe-skolko/>
8. Zhydovska, N.M. (2019). Peredumovy zaprovadzhennya opodatkovannya operatsiy iz kryptovalyutamy v Ukraini [Prerequisites for the introduction of taxation of cryptocurrency transactions in Ukraine]. *Visnyk ONU Mechnykova* [Bulletin of ONU Mechnikov], 24, 2 (75), 108-112.
9. Shchodo koduvannya diyalnosti z «mayninhu» kryptovalyut vidpovidno do Klasyfikatsiyi vydiv ekonomichnoyi diyalnosti (KVED-2010), lyst Derzhstatu: №14.4-09/435-18. (2018, October 05).

Received: 04.02.2020 / Review 05.15.2020 / Accepted 06.20.2020

